

ПІВДЕННО- УКРАЇНСЬКІ НАУКОВІ СТУДІЇ

ПРОГРАМА ТА МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ

4-5 грудня, 2023 р.

м. Одеса

*VI Всеукраїнська науково-практична
конференція
студентів та молодих вчених*

Програма та матеріали виступів учасників

*ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКІ
НАУКОВІ СТУДІЇ*

4. Павлов В. Статус і завдання філософії в сучасному суспільстві. Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філософія», 2023. № 46, 152–164

Грина Старовойтова – кандидатка філософських наук, доцентка кафедри філософії

Одеський національний університет імені І.І.Мечникова, м. Одеса, Україна

ІННОВАЦІЙНА ПРОГРАМА «ФІЛОСОФІЯ ДЛЯ ДІТЕЙ» В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: ФІЛОСОФСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Загальносвітову тенденцію розвитку людства визначає перехід від постіндустріального суспільства до інформаційного. Інформація набуває пріоритету серед багатьох культурних цінностей та вважається їх підґрунтям. А отримання й робота з інформацією є однією з цілей освітнього процесу.

Зараз ми бачимо постійне відставання освіти від потреб суспільства, відсутність освітніх форм для трансляції головного здобуття сучасного наукового знання у формуванні людини ХХІ ст. що потребує обґрунтування методологічних засад філософії сучасної освіти, як нового рівня дослідження і розв’язання багатьох проблем людського буття.

Філософія освіти знаходиться сьогодні в ситуації пошуків шляхів свого майбутнього розвитку. Аналіз багатьох робіт, показує, що сьогодні філософія освіти не відповідає сучасним проблемам і завданням в освітньо-виховній сфері. Але, як правило, філософи не можуть відмовитися від звичного розуміння. Тому сьогодні необхідно розглядати проблематику освітньо-виховної сфери в контексті найактуальніших тенденцій розвитку сучасної культури і цивілізації, ситуації в нашій країні.

Міністерство освіти і науки України переглядає програму та методи навчання в школі, зацікавившись міжнародним досвідом, бажаючи запровадити в українську систему освіти найкращі методики. Одна з таких методик – програма «Філософія для дітей», що успішно працює вже в 80 країнах світу. «Філософія для дітей» (Philosophy for Children)— міжнародна освітня стратегія навчання, розроблена в 1970-х роках колективом вчених університету Монклер (Montclair) штату Нью-Джерсі (США) на чолі з професором Метью Ліпманом [8]. Сьогодні її теорія і практика широко використовується у більш ніж 80-ти країнах світу і на 16-ти мовах як дієвий філософський інструментарій розвитку мисленнєвих навичок.

Виходячи з того, що філософія вчить: мистецтву мислити, формуючи інтелект; мистецтву переживати, формуючи екзистенційну сферу; мистецтву жити, формуючи ціннісний і духовний світ людини і ця інтегральна педагогічна стратегія базується на: проблемних формах навчання; «сократівському діалозі», діалозі з перехопленням ініціативи; методі "товариства дослідників"; пошуку

істини; пошуках світоглядних проблем в неочікуваних, парадоксальних ситуаціях, через гру, гумор, метафори, цікаві предмети, на думку М.Ліпмана, метою освіти повинно стати «виробництво» розумних, розсудливих громадян [1, с. 2751]. Адже людина може багато знати, але при цьому не бути розсудливою, розумною, творчою. Така людина може мати у своєму арсеналі багато інформації, але погано мислити.

«Філософія для дітей» має за мету підготовку громадян до подолання різних ситуацій без потрясінь, покликана сприяти плавному входженню людини в світ, соціум, культуру [6]. Сутність методики полягає в тому, що в її основу покладено принцип залучення молоді до філософії та її проблематики: усі дисципліни розглядаються крізь призму філософських проблем, які задають параметри світоглядного характеру. Дисципліни повинні будуватись за моделлю філософської дискусії та філософського дослідження [5, с.10].

Велика увага приділяється доведенню необхідності формування філософського (критичного) мислення, етичного розуму, демократичних процедур диспуту як важливих складових демократичної культури і світоглядного плюралізму.

М. Ліпман, формулюючи поняття – «критичне мислення», сконцентровує увагу не лише на обставині, що воно дає (яким є результат), а яким воно є. Він виокремлює сутнісні характеристики критичного мислення.

Першим ключовим елементом критичного мислення є майстерність. Вона передбачає вміння мислити, володіючи певними прийомами, що в сукупності створюють перевірену на практиці ефективну методологію опрацювання інформації.

Наступним елементом критичного мислення є відповідальність. Вона передбачає зв'язок між критично мислячою особистістю та спільнотою, з якою вона спілкується. Звертаючись до інших, особистість поважає їх право на свої думки та судження. Критично мисляча людина надає докази та приклади відповідно до прийнятих стандартів чи піддає сумніву ці стандарти, запропонувавши переконливі аргументи. Суттєвою характеристикою критичного мислення є визнання того, що воно спрямоване на формулювання самостійних суджень та не базується на жорстких алгоритмах і стереотипах.

Критичне мислення людина використовує як метод самокорекції власних суджень з метою їх виправлення чи вдосконалення. Піддаючи критиці чи обґрунтовуючи певні міркування людина використовує критерії, до яких апелює, на які спирається критичне мислення [2, с.7]. Критичне мислення не об'єкт вивчення, а результат навчання [3].

Найбільший вплив на формування навчальної програми «Р4С» здійснив американський філософ, психолог та реформатор освіти Джон Дьюї, який стверджував, що: «...освіта зазнавала невдач через одну істотну помилку: знання подавались як «очищені», завершені, підсумкові результати дослідження. Така освіта намагалася змусити учнів вивчати висновки, а не досліджувати проблеми,

залучаючи їх до цієї діяльності.» [4, с.51]. Вчені застосовують наукові методи для дослідження проблемних ситуацій, учням слід робити те ж саме, якщо ми хочемо у результаті навчити їх думати самостійно. Ми ж, навпаки, штовхаємо їх на вивчення кінцевих продуктів відкриттів учених; відкидаємо сам процес і фіксуємо тільки результати. Коли проблема не проживається самостійно, не включаються будь-які інтереси або мотивації, так звана освіта перетворюється на шараду і пародію. Одна з перших українських дослідників Адаменко Н. зазначає, що: «... у Дж. Дьюї не було сумнівів у тому, що те, що відбувається у класі, не має бути нічим іншим, як мисленням, – незалежним, з уявою, винахідливим. Запропонований ним шлях полягає в тому, що за зразок освітнього процесу в класі має братися процес наукового дослідження» [1, с. 281]

Сьогодні «Філософія для дітей» має центри в усіх частинах світу, перекладена більш ніж на 20 мов і застосовується в освітніх процесах у близько 50 країнах, більшість яких об'єдналася навколо організованої «Міжнародної ради з філософського дослідження з дітьми» («The International Council for Inquiry with Children»). У 2011 році створено Міжнародну організацію «Філософія для дітей у країнах Азії та Океанії». Таким чином, на сьогоднішній день програма має статус міжнародної і є відкритою для будь-яких привнесень різних культур.

В Україні також викладачі Інституту філософської освіти і науки Національного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова займаються вивченням і популяризацією всесвітньо відомої методики рефлексивного навчання, яка називається «Філософія для дітей». Дослідники НПУ ім. М. Драгоманова розробили наукові заходи з вивчення методики «Філософія для дітей». Зокрема, це — тренінги, експериментальні уроки в школах, участь у конференціях та стажуваннях. Дані заходи спрямовані на популяризацію та поширення використання рефлексивної методики в українській освіті. Першим знаковим заходом презентації методики «Філософія для дітей» в Україні став Міжнародний науково-практичний семінар «Зміни орієнтирів навчання в українській педагогіці» або «Програма «Філософія для дітей» М.Ліпмана: адаптація світового досвіду в українській педагогіці» (28–30 жовтня 2011 р.). Авторки, Н. Б. Адаменко та Ю. М. Кравченко, звертають увагу на значення використання методики «Філософія для дітей» для підготовки майбутніх вчителів, переосмислення професійного досвіду педагога, формування критичного мислення дітей. Популяризації ідей запропонованої методики сприяло започаткування авторками рубрики «Філософія для дітей» на сторінках журналу «Філософія освіти /Philosophy of Education». Вони виходять з того, що методика навчання філософуванню (розвиток навичок критичного, креативного мислення) є неоціненним засобом як для усвідомлення власної унікальності, так і руху назустріч один одному, що є особливо важливим у сучасному глобалізованому й динамічно розвинутому світі [1, с.275].

Програма «Філософія для дітей» спрямована на те, щоб навчати дітей і молодь філософувати, а не філософії як такої. Філософія тут постає не предметом дослідження, а засобом розмірковування про світ і орієнтації у ньому. Установка на тісний зв'язок філософії з практикою передбачає відмінні від традиційної парадигми навчання завдання, зокрема: основна увага фокусується не на запам'ятовуванні інформації, а на активному «творенні» філософії, що вимагає зусиль з боку інтелекту, розв'язання проблем, пов'язаних з реальною життєдіяльністю дітей. Основний шлях впровадження методики — сократівський діалог, де всі учасники — рівноправні партнери. Молоді люди навчаються аргументувати думки, висувати гіпотези, розвивати поняття, виявляти різні можливості й альтернативи, формулювати запитання, приймати рішення, визнавати різні точки зору, розвивати логічне мислення, аналізувати практики.

Дана методика навчає формувати у дітей і молоді навички самостійного мислення, вміння цілісного осягнення проблеми, здатність активації різних інтелектуальних засобів і мистецтво їх синтезу при вирішенні поставленого завдання, сміливість до створення нових теоретичних рішень, віру в свої інтелектуальні можливості, вміння розуміти текст і бачити в ньому глибші смисли, вправність у вираженні власної думки та аргументації, культуру спілкування.

В суспільній перспективі методика готує учнів до свідомої і відповідальної участі в демократичному устрої, що спонукає громадянина самостійно приймати рішення. Крім того, допомагає усвідомити основні категорії і характерні засади європейської культури, а саме, що європейськість — це спільнота цінностей, ідей та рефлексивного ставлення до реальності.

Кінцевою метою програми є формування критичного, креативного та піклуючого мислення (*critical, creative, caring thinking*).

Першим знаковим заходом презентації методики «Філософія для дітей» став Міжнародний науково-практичний семінар «Зміни орієнтирів навчання в українській педагогіці» або «Програма «Філософія для дітей» М.Ліпмана: адаптація світового досвіду в українській педагогіці», на якому відбулися сесії «Філософія для дітей: міркуємо сумніваючись!» (28–30 жовтня 2011 р.) в рамках IV Міжнародного наукового форуму «Простір гуманітарної комунікації» [7]. Хедлайнерами семінару були іноземні експерти: Джин Ван Парк (Південна Корея), доктор філософії, професор, завідувач кафедри етики Гьонсанського національного університету, Віце-президент Міжнародної ради з «Філософії для дітей» (2009–2011 рр.), Президент МО «Філософія для дітей країн Азії та Океанії», Президент Корейської академії навчання філософії в школі, член Міжнародного товариства «Філософська освіта країн Азії та Океанії у розвитку демократії» (ЮНЕСКО) та доктор Донна Берк (США), тренер вищої категорії. У семінарі взяли участь близько 40 вчителів з усієї України. Даний захід пройшов

як презентація програми «Філософія для дітей». Програма викликала зацікавлення серед учителів, студентів та аспірантів.

У тому ж році Н.Б.Адаменко та Ю.М.Кравченко започаткували рубрику «Філософія для дітей» на сторінках журналу «Філософія освіти / Philosophy of Education». Це статті Н.Б.Адаменко «Спільнота дослідників М.Ліпмана: філософські запитування, обговорення, аргументації та контраргументації вустами дітей», Ю.Кравченко «Філософія для дітей: вимога часу», О.Горбачук-Наровецької «Філософія для дітей: південнокорейський досвід» [1].

Отже, ми окреслили контури однієї з найпопулярніших методик, інноваційній програмі «Філософія для дітей», що успішно працює вже в 80-ти країнах світу. Її мета - навчити дітей креативно мислити, дискутувати, аргументувати свою точку зору замість того, щоб пасивно сприймати інформацію. Програма «Філософія для дітей» розрахована на увесь період перебування дитини в школі, тобто з 1 до 11 класів, вона спрямована на систематичне навчання за допомогою філософії навичкам самостійно, аргументовано, критично міркувати для того, щоб підготувати інтелект до засвоєння нових знань і виховати морально і соціально відповідальну особистість. Суть в тому, щоб за допомогою філософських інструментів навчити дітей мислити критично й розумно.

Список використаних джерел:

1. Адаменко Н. «Спільнота дослідників» М. Ліпмана: філософські запитування, обговорення, аргументації та контраргументації вустами дітей. *Філософія освіти: наук. часопис*. Вид-во НПУ ім.М.П.Драгоманова, 2011, № 1–2 (10). С. 274–287.
2. Ганаба С. "Навчати мисленню": епістемологічний проект Метью Ліпмана. *Вісник Інституту розвитку дитини*. Сер. : Філософія, педагогіка, психологія. 2013. Вип. 29. С. 5-11. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vird_2013_29_3.
3. Лесюк О. Філософія для дітей" - нове слово у розвитку демократії. *Gazeta. Ua*. 2014. URL : [https://gazeta.ua/articles/life/ filosofiya-dlya-ditej-nove-slovo-u-rozvitku-demokratiyi/586835](https://gazeta.ua/articles/life/_filosofiya-dlya-ditej-nove-slovo-u-rozvitku-demokratiyi/586835)
4. «Лютко О. "Філософія для дітей" (П4с): програма розвитку інноваційного мислення. *Нова педагогічна думка*. 2014. № 3. С. 51-53. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2014_3_14.
5. Наріжний Ю.О. Чи будуть діти в Україні навчатись філософії в школі? *Постметодика*. 2013. №6 (115). 9-14 с.
6. Сухомлинська О. Філософія для дітей як педагогічна проблема. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2002. №2. С.8-19.
7. «Філософія для дітей: міркуємо сумніваючись!» IV Міжнародного наукового форуму «Простір гуманітарної комунікації» (28–30 жовтня 2011 р.). URL : https://pgk.ffs.npu.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=204:-l-r-&catid=11:2010-10-18-06-33-08&Itemid=37&lang=uk
8. Lipman M. *Philosophy goes to school*. Philadelphia: Temple University Press, 1988. 229 p.